

M U Z E U L Ț Ă R I I C R I Ș U R I L O R

CRISIA

LV

O R A D E A • 2 0 2 5

FAC FORTIA ET PATERE. RETROSPECTIVĂ DOCUMENTARĂ ASUPRA CENTENARULUI MUZEAL ORĂDEAN ORGANIZAT ÎN 1972

Tiberiu Alexandru CIORBA*

FAC FORTIA ET PATERE. DOCUMENTARY RETROSPECTIVE ON THE MUSEUM'S CENTENARY ORGANIZED IN 1972

ABSTRACT

The Țării Crișurilor Museum has had a long, rich and sometimes arduous journey starting from the middle of the 19th century. Throughout the years, there have been a few key moments in time that marked a turning point for the institution and its destiny. Such a moment was the centennial celebration organized in 1972, which attracted the attention of both local and national scholars. Over a span of a few days, historians from all around Romania gathered to participate in the festivities held in Oradea. New exhibitions were opened for the occasion; a conference was conducted to gather scientific results pertaining to all fields of interest and many more activities. To commemorate the event, a certain file (number 827) was donated to the museum in 1975 containing a wide arrangement of documents, letters, posters, all of which allow researchers to recreate the occasion. The aim of this article is to analyze thoroughly the contents of the file, to see what the documents offer in terms of information and whether it can be used in different projects.

Keywords: Museum, collections, documents, centenary, celebration, exhibits, conference.

Festivitățile organizate cu prilejul sărbătoririi centenarului din anul 1972 reprezintă în esență o încununare a activității continue în domeniul muzeografiei orădene. Fascinantul trecut instituțional creionează o moștenire culturală eterogenă, ce reflectă pe de o parte evoluția treptată a istoriei din punct de vedere științific, iar pe de altă parte o reinterpretare a materialului arheologic descoperit și a modului cum acesta a fost valorificat. Primul secol a adus cu sine importante inovații la nivel administrativ și a creat un mediu prielnic pentru dezvoltarea treptată a colecțiilor. S-a ajuns, astfel, de la câteva sute de donații înregistrate în primii ani, la zeci de mii de exemplare dispuse în cadrul a mai multor secții specializate. Muzeografia au vrut, așadar, să marcheze momentul solemn prin diferite manifestări, menite să onoreze munca și contribuțiile înaintașilor.

Debutul Muzeului Țării Crișurilor poate fi localizat undeva în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, într-o perioadă de mari schimbări și reverberații culturale. Istoria ca știință a început să primească noi valențe sociale, devenind subliminal un catalizator al concepțiilor și valorilor centrate în jurul ideii de națiune și trecut comun. Muzeografia, aflată încă într-un stadiu incipient de cristalizare, s-a metamorfozat într-un veritabil instrument de angrenare socială. Marea

* Muzeul Țării Crișurilor Oradea – Complex Muzeal; e-mail: ciorba.tiberiu@gmail.com.

majoritate a vestigiilor trecutului și a artefactelor prețioase erau păstrate în colecțiile particulare ale marilor familii nobiliare. Inaccesibile cetățenilor de rând, piesele nu erau văzute ca un bun comun, ci mai degrabă ca un lux și o dovadă a prosperității claselor superioare. Încetul cu încetul, interpretarea și rolul lor aveau să se schimbe radical, creionându-se ideea de patrimoniu național. Eforturile succesive ale experților vremii s-au concentrat în primul rând asupra descoperirii și mai apoi a centralizării lor într-un singur loc. În vederea realizării acestui deziderat, a fost nevoie de crearea unei noi categorii de cercetători dedicați nu doar studiului istoric, ci și valorificării antichităților prin proiecte expoziționale destinate publicului larg.

Desigur că lucrurile au evoluat într-un ritm destul de lent, fiind nevoie de ani până când muzeul modern și-a putut face apariția pe meleagurile bihorene. Primul pas a fost făcut la data de 28 august 1872 când Societatea de Arheologie și Istorie a fost înființată, grație ajutorului masiv venit din partea unor personalități locale importante din cercurile politice și culturale¹. Această asociație incipientă și-a asumat misiunea dificilă de a coordona eforturile arheologice și de a strânge rând pe rând obiectele de valoare. A funcționat pe bază de subscripții, având un consiliu de conducere și membri (de mai multe tipuri în funcție de importanță) care plăteau o taxă anuală. Echipa inițială a fost formată din oameni pasionați cu înclinații înspre studiul istoriei, dar care, cu mici excepții, nu au avut o formare oficială în acest sens. Aici pot fi amintiți, spre exemplu, primul președinte, Dőry József, care a fost în același timp șeful conducerii administrative din județ, sau vicepreședintele Gyalokay Lajos, judecător de profesie. Singurii care ar fi putut fi considerați experți în domeniu au fost, pe de-o parte, secretarul Barlaghy Vince Adorján și gestionarul antichităților Cséplő Péter². Primul a făcut parte din administrația romano-catolică, ocupând poziția de canonic, predând concomitent și istoria culturii la Liceul Premonstratens, iar cel din urmă la fel, contribuind pe deasupra periodic cu un număr de articole dedicate trecutului orașului Oradea. Acest aspect nu a constituit neapărat un impediment major, un sprijin extern și constant venind din partea altor membri mult mai bine pregătiți. Un exemplu elocvent a fost renumitul istoric și arheolog Rómer Flóris, care mai târziu a devenit chiar și președinte între 1885-1888³. Considerat de mulți drept părintele arheologiei maghiare, a organizat de-a lungul anilor diferite săpături, a donat un număr impresionant de obiecte și a publicat o serie de articole dedicate cercetărilor sale locale. Contribuția sa nu poate fi ignorată, mai ales când vine vorba de primele decenii de activitate ale Societății⁴.

Cel de-al doilea moment semnificativ a fost reprezentat de deschiderea oficială a primului muzeu din Oradea în anul 1896. Timp de aproape 25 de ani, din lipsă de fonduri, asociația nu a avut parte de o „casă proprie”, fiind forțată să închirieze diferite imobile unde să-și depoziteze colecțiile. Expozițiile temporare erau găzduite pe coridoarele prefecturii, prima fiind organizată la data de 24 decembrie 1872⁵. Situația a devenit și mai nefastă atunci când au fost evacuați și siliți

¹ Aurel Chiriac, *De la Muzeul Societății de Istorie și Arheologie a județului Bihor și orașului Oradea la Muzeul Țării Crișurilor*, în *A Békésvármegyei Régészeti és Művelődéstörténelmi Társulat évkönyve*, Békéscsaba, 2010, p. 102.

² Lakatos-Balla Attila, *A Biharvármegyei és Nagyvárad Régészeti és Történelmi Egylet jegyzőkönyvei*, în Emődi András, *Tanulmányok Nagyvárad újkori történetéből, Miscellanea Historica Varadinensia I.*, Partium Kiadó, Nagyvárad, 2009, pp. 211-212.

³ *Ibidem*.

⁴ În cadrul colecțiilor de obiecte tridimensionale se mai păstrează un pocal decorat oferit de către elevii liceului regal din Pesta și patru panglici funerare confecționate cu ocazia morții sale survenite la data de 18 martie 1889: nr. de inventar 8557 și 8578.

⁵ A. Chiriac, *op. cit.*, p. 104.

să mute piesele într-o casă de la periferia orașului⁶. Inevitabil, mediul de operare impropriu a produs efecte negative asupra progresului științific, iar conducerea a reacționat prin adoptarea unor măsuri îndreptate înspre remedierea cât mai rapidă a problemei. Obținerea unui spațiu adecvat a devenit astfel principala prioritate, dat fiind faptul că piesele ce intrau anual, prin donație sau săpături, nu puteau fi gestionate într-o manieră profesionistă fără mijloace adecvate. Episcopul romano-catolic de atunci, Schlauch Lőrinc, a oferit un teren în imediata apropiere a palatului său cu o suprafață de peste 11000 de metri pătrați spre a fi utilizat de către Societate⁷. În vederea obținerii fondurilor necesare pentru viitoarea construcție, la data de 25 martie 1890 s-a lansat o chemare destinată publicului prin care cetățenii erau invitați să ajute cu orice fel de sumă⁸. Acțiunea a continuat până la data de 1 octombrie a aceluiași an, moment în care trezoreria a reușit să strângă mai mult de 20000 de florini. Concomitent, s-a organizat și un concurs pentru obținerea unui proiect arhitectural corespunzător cerințelor specifice. Până la data de 30 aprilie 1890 participanții trebuiau să înainteze planurile, iar verificarea acestora a fost făcută de către o comisie specială⁹. Câștigătorul a fost cunoscutul arhitect local Rimanóczy Kálmán senior, care în primăvara anului 1894 a primit aprobarea de a începe lucrările, ele fiind terminate în întregime un an mai târziu în noiembrie 1895¹⁰. Stilul adoptat a fost unul eclectic ce îmbina numeroase elemente neo renascentiste¹¹. Fațada era formată dintr-un rezalit central, marcat de mai multe capitelluri ionice, o friză, o cornișă și un timpan triunghiular, toate în stil neoclasic¹². La începutul secolului XX fiul acestuia, Rimanóczy Kálmán junior a extins în 1910 corpul clădirii cu încă cinci încăperi¹³.

La data de 27 iunie, de zilele Sfântului Ladislau, s-au deschis într-un final (oficial) porțile noului muzeu, întreaga zi fiind dedicată diferitelor festivități culturale și spirituale. În cadrul colecțiilor noastre se mai păstrează două exemplare din invitațiile originale ce conțin întregul program, destul de diversificat¹⁴. Ziua a început cu o liturghie celebrată la ora nouă dimineața în catedrala romano-catolică și a continuat cu o conferință specială organizată în cadrul sălii festive din palatul baroc. Acolo s-au ținut discursuri pe diferite teme istorice de către persoane precum președintele Beöthy László, istoricul Fraknoi Vilmos, Karácsonyi János sau Bunyitay Vince. După încheierea discuțiilor, invitații au fost aduși în procesiune la sediul Societății, unde ghidajul a fost realizat de către Középesy Gyula și Némethy Gyula (custodele colecției Ipolyi).

De-a lungul primei jumătăți a secolului următor, Societatea de Arheologie și Istorie și-a demonstrat rolul cultural central în peisajul orădean, având o activitate continuă. Excepționând anii de război, când s-au înregistrat unele întreruperi, muzeul și-a dezvoltat permanent colecțiile, primind o varietate de piese atât din partea cetățenilor, cât și din munca arheologică efectuată de către experți. Ca și instituție cu caracter juridic, se poate afirma faptul că Societatea de Arheologie și-a încetat existența odată cu instaurarea regimului comunist. Bunurile mobile și imobile au fost trecute în proprietatea statului, fapt ce a deschis o nouă etapă în muzeografia locală. Cu toate

⁶ Ivan Ordentlich, *Un secol de activitate expozițională a secției de istorie a muzeului orădean*, în *Centenar muzeal orădean*, Oradea, 1972, p. 66.

⁷ Tiberiu Alexandru Ciorba, *Contribuții la istoria Muzeului „Țării Crișurilor” (sec. XIX-XX)*, în *Crisia*, nr. LI/2021, p. 345.

⁸ Letiția Roșu, *Istoricul primului edificiu stabil al muzeului orădean*, în *Centenar muzeal orădean*, Oradea, 1972, p. 84.

⁹ *Ibidem*, p. 85.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ <https://www.palatulcopiilororadea.ro/index.php?page=istoric>, accesat la 2 martie, 2025.

¹² Péter I. Zoltán, *Trei secole de arhitectură orădeană*, Editura Muzeului Țării Crișurilor, Oradea, 2003, p. 51.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ MȚCO, *Colecția Istoricul Instituției*, nr. inv. 428/25, 26.

acestea, noua formă administrativă nu a făcut altceva decât să ducă mai departe moștenirea culturală preexistentă și să îmbunătățească metodologia aplicată în diferitele sfere de interes. Între 1950-1970 titulatura s-a modificat și ea pentru a reflecta mai bine caracterul și rolul muzeului în noua ordine socială. A primit denumiri precum *Petőfi-Bălcescu* sau *Muzeul Regional Crișana*¹⁵. Pieseile au început să fie reprezentative nu doar pentru orașul Oradea sau județul Bihor, ci și pentru întreaga zonă de nord-vest a României. Din acest motiv la data de 27 iunie 1970 prin decizia cu numărul 567 a Comitetului Executiv al Consiliului Popular al Județului Bihor apare pentru prima dată numele ce este utilizat și în prezent, acela de *Muzeul Țării Crișurilor*. Este cât se poate de evident faptul că instituția are o legătură directă și centrală cu organizația fondată în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și este practic moștenitoarea ei.

În 1972 colectivul muzeal s-a aflat în fața unui moment semnificativ, luând în considerare și mutarea recentă a sediului în palatul baroc. Conferințele și acțiunile culturale dedicate sărbătoririi centenarului au decurs între 2-5 noiembrie. Deschiderea festivă s-a ținut în sala Teatrului de Stat, unde au luat cuvântul pe rând diferite oficialități și istorici recunoscuți în toată țara: Constantin Daicoviciu (profesor universitar și director al Institutului de Istorie și Arheologie din Cluj), Constantin Ionescu (secretar al Academiei de Științe Sociale și Politice), Iulian Antonescu (director al Direcției Muzeelor), Gheorghe Bodor (director al Muzeului de Etnografie al Moldovei), Alexandru Andrițoiu (redactor șef al revistei „Familia”), Sever Dumitrașcu (director al Muzeului Țării Crișurilor), Ștefan Szantó (prim secretar al Comitetului Municipal și primar al orașului Oradea), Ioan Chira (președinte al Comitetului pentru Cultură și Educație Socialistă) și Alexandru Fodor (secretar de propagandă al Comitetului Județean Bihor)¹⁶. Pe urmă, invitații s-au bucurat de un spectacol organizat de filarmonica locală condusă de dirijorul Miron Rațiu și avându-l ca solist pe Ion Voicu¹⁷. Programul muzical a fost compus din trei piese: „Baladă pentru vioară și orchestră” de Ciprian Porumbescu, „Simfonia spaniolă” de Eduardo Lalo și, ultima, „Dimineață, după nuntă”, o compoziție originală a violonistului Voicu¹⁸.

Ziua de 3 noiembrie a fost dedicată inaugurării a trei expoziții temporare, special create pentru acest eveniment. Prima și poate cea mai semnificativă, intitulată „100 de ani de activitate muzeală în Oradea”, deschisă în sala mare a palatului de la etajul I, a urmărit să ilustreze evoluția instituțională pornind de la înființarea Societății de Arheologie și Istorie și până în prezent. Utilizând documente de epocă expuse în vitrine de tip masă și opt panouri explicative, fiecare perioadă s-a dorit a fi amintită, accentul fiind pus desigur mai ales pe realizările din ultimele decenii¹⁹. Actele originale (scrisori, fotografii, desene) au provenit atât din colecțiile proprii, cât și de la arhivele de stat. Cinci dintre panouri au fost folosite de către secțiile muzeului pentru a-și reliefa progresul și activitățile expoziționale din ultimii ani. Cel de-a doilea vernisaj a avut un caracter artistic, prezentând lucrări de grafică realizate de către pictori români din perioada interbelică, precum Theodor Pallady, Gheorghe Petrașcu, Iosif Iser, Nicolae Tonitza sau Alexandru Phoebus²⁰. Ultima expoziție a acoperit aria etnografică a patrimoniului intern, focalizându-se mai mult înspre evidențierea artei populare în paginile revistei „Familia”. Pieseile selectate, printre care și exemplare de costume populare din zona Vlașca și Ilfov premiate la

¹⁵ Chiriac, *op. cit.*, p. 110.

¹⁶ Viorel Faur, *Cronica aniversării*, în *Centenar muzeal orădean*, Oradea, 1972, p. 792.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *Ibidem*, p. 793.

expoziția din Paris organizată în 1867, au produs un efect pozitiv asupra invitaților²¹. S-au ales în același timp și reproduceri din articolele revistei de cultură, atât fotocopii cât și originale. Ziua s-a terminat cu o serie de momente muzicale organizate de Filarmonica orădeană, printre care: „Cvintet în stil clasic” de Jianu, „Șapte miniaturi” de Mendelshon, „Cvartet de coarde nr. 2, op. 5-5” de Vancea, „Cvartetul de coarde în Do major” de Constantinescu și „Recitativ și orrioso pentru violă și violoncel” de Berger²². Totodată, în sălile secției de etnografie, interpreții Florica Ungur, Maria Haiduc, Anca Miere-Chirilă, Etelca Patka, Grigore Ignat și Alexandru Hanga au oferit oaspeților un concert de muzică populară²³.

Conferințele științifice s-au susținut în cea de-a treia zi, sesiunile fiind împărțite pe tematici: arheologie, istorie (medievală, modernă, contemporană), etnografie, artă și științele naturii. Discuțiile s-au învârtit în jurul mai multor subiecte susținute de către cercetători, majoritatea făcând referire la trecutul sau specificitățile județului Bihor, începând din perioada antică până în prezent. La sfârșitul zilei, invitații s-au bucurat de un concert suplimentar de muzică de cameră, organizat de data aceasta în sala mare a palatului, unde au putut asculta piese precum „Cvartetul în bemol major K.V. 458” de Mozart, „Cvartetul în re minor op. 76” de Haydn și „Cvintetul de suflători” de Bach²⁴.

Ultima zi a fost dedicată excursiilor științifice prin oraș și județ, coordonate de către specialiștii locali. Invitații au avut la dispoziție mai multe opțiuni, în funcție de interes: pentru cei interesați de istorie, un ghidaj la cetatea din Biharia a fost prezentat de Mircea Rusu, la Otomani de către Ivan Ordentlich, sau la Muzeul Văii Erului din Săcueni de Nánási Zoltán²⁵. În paralel, cei preocupați de valențele și detaliile etnografice au putut merge prin zonele pitorești din Bihor precum Beiuș sau Pietroasa, pentru a vedea muzeele sau instalațiile tehnice țărănești (mori de apă, interioare tradiționale) specifice locului²⁶. Nici monumentele arhitecturale din Oradea nu au fost uitate, ele fiind vizitate de către experți. S-a realizat în același timp la sfârșitul zilei o masă rotundă de discuții, unde subiectul central a fost valorificarea clădirilor prin diferite metode²⁷.

După cum se poate observa din această mică analiză a evenimentului în sine, organizatorii au urmărit să atingă toate sferele de interes științific, creionând tematici diverse și complexe. Au dorit să îmbine totodată utilul cu plăcutul, presărând la intervale de timp specifice momente de repaus și odihnă, fie prin concerte sau prin drumeții bine gândite.

Dosarul cu numărul 827 din cadrul colecției de documente a secției de istorie conține un total de 63 de acte distincte din punct de vedere tipologic. Acesta a fost creat cu scopul de a evidenția direct organizarea centenarului, iar prin păstrarea câtorva exemple ilustrative evenimentul poate fi recreat atât istoriografic, cât și expozițional. Valoarea lor patrimonială reiese din capacitatea acestora de a sublinia un moment de cotitură în istoria muzeului. Chiar dacă individual ele nu se remarcă ostentativ, fiind vorba până la urmă de acte mai mult sau mai puțin „cotidiene”, totuși potențialul muzeografic este palpabil prin informațiile regăsite în interior.

Conform registrului de inventar, dosarul a intrat în patrimoniu de abia la începutul anului 1975, donatorul nefiind pomenit. Pentru o mai bună înțelegere a conținutului general, au putut fi delimitate patru subcategorii clare, fiecare acoperind o fațetă aparte.

²¹ *Ibidem*.

²² *Ibidem*, p. 794.

²³ *Ibidem*.

²⁴ *Ibidem*, p. 797.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ *Ibidem*.

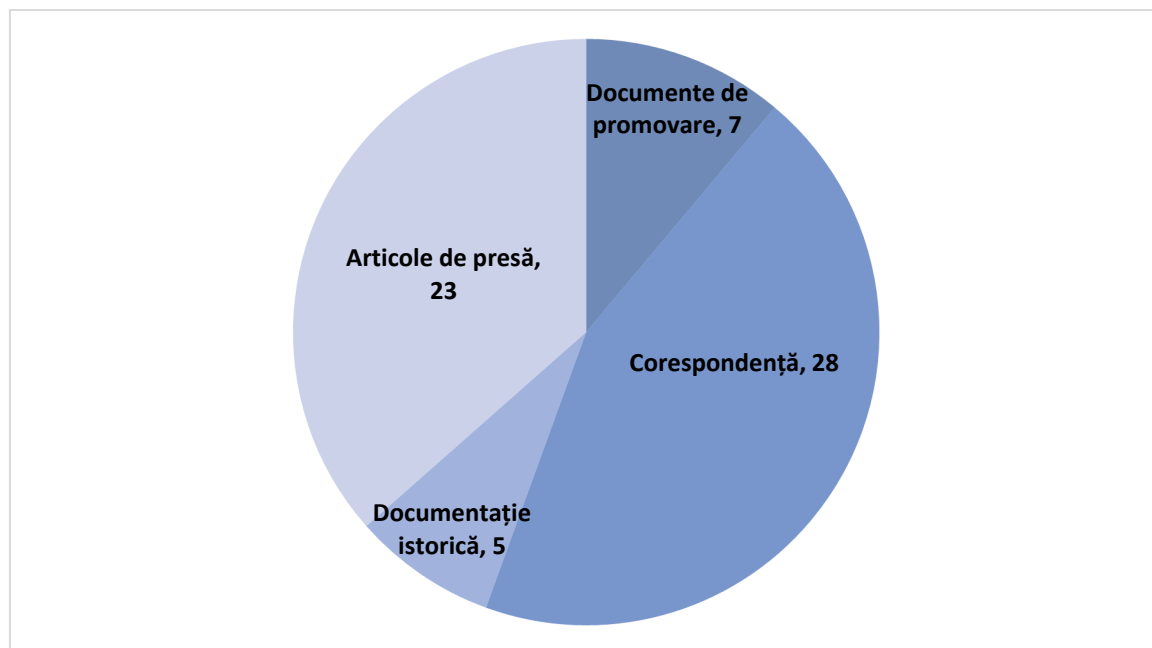

Fig. 1. Împărțirea tipologică a documentelor din dosarul 827

Înainte de a trece la prezentarea fiecărui grup documentar este important de menționat faptul că subiectul centenarului este reprezentat în colecțiile muzeului și prin alte documente, nu doar cele regăsite în acest dosar. În ceea ce privește fotografiile, un număr de 61 de bucăți au fost donate în anul 2001, câteva dintre acestea regăsindu-se inclusiv la sfârșitul volumului omagial²⁸. Tot așa, în 2014 au intrat alte cinci, înfățișând vernisajele expozițiilor temporare²⁹. În anul 2022, domnul Sever Dumitrașcu a oferit o serie de obiecte referitoare la activitatea sa muzeografică, printre care și două insigne create cu ocazia centenarului³⁰. Ultima donație semnificativă a venit din partea nepoatei acestuia, Carina Stanciu, care la începutul anului 2024 a donat un număr impresionant de fotografii, printre care și trei din timpul festivităților organizate în 1972³¹.

1. Documente de promovare

Nr. Titlu

- 1 Program al Centenarului Muzeal 1872-1972, Oradea.
- 2 Invitație creată cu ocazia Centenarului Muzeal 1872-1972, Oradea.
- 3 Caiet de scris tipărit cu ocazia Centenarului Muzeal 1872-1972, Oradea.
- 37 Afiș de promovare a festivităților organizate de Muzeul Țării Crișurilor cu ocazia sărbătoririi centenarului în 1972.
- 38 Afiș de promovare a festivităților organizate de Muzeul Țării Crișurilor cu ocazia sărbătoririi centenarului în 1972.
- 39 Afiș de promovare a festivităților organizate de Muzeul Țării Crișurilor cu ocazia sărbătoririi centenarului în 1972.
- 40 Afiș de promovare a festivităților organizate de Muzeul Țării Crișurilor cu ocazia sărbătoririi centenarului în 1972.

²⁸ MȚCO, *Colecția Istoricul Instituției*, nr. inv. 8459; *Centenar muzeal orădean*, 1972, pp. 799-818.

²⁹ *Ibidem*, nr. inv. 11061, 11062, 11099.

³⁰ MȚCO, *Colecția Numismatică*, N2712.

³¹ MȚCO, *Colecția de fotografii*, nr. inv. 18538, 18557, 18578.

Puține la număr, dar totuși semnificative, sunt cele câteva exemple de materiale apărute în vederea promovării evenimentului. Este vorba de programul oficial al centenarului, ce conține atât momentele artistice, cât și cele științifice, o invitație originală nesemnată cu logo-ul auriu de formă pătrată, realizat pentru ocazia specială, și un caiet standard de scris, asemenea celor tipărite la conferințe, pentru a fi oferite drept cadou oaspeților³². Din punct de vedere stilistic, se sugerează într-un mod subtil importanța momentului în sine, dar și a schimbării sediului muzeului. Pe coperta caietului se poate regăsi în registrul superior o reprezentare schematică cu un contur auriu a palatului baroc, aleasă cu siguranță pentru a sublinia noul capitol în care intra instituția și locația diferită. Nu în ultimul rând, mai pot fi pomenite tot aici și cele patru afișe originale care s-au păstrat, unele utilizate probabil chiar și în cadrul festivităților³³. Uitându-ne peste conținutul lor, se observă că fiecare a avut un rol specific: două dintre ele (copii, una colorată cealaltă realizată în tuș negru) au fost folosite cu siguranță în data de 2 noiembrie pentru ședința festivă, altul pentru expoziția comemorativă legată de istoria muzeului, și ultimul, mult mai general, prezintă centenarul concret cu toate manifestările aferente. Logo-ul reîntâlnit și pe celelalte exemplare este expus foarte artistic, cu intervalul cronologic 1872-1972 în centru.

2. Documentație istorică

Nr. Titlu

- 32 Document dactilografiat cu programul Centenarului Muzeal din Oradea, 1972.
- 33 Document manuscris cu articolele din volumul omagial tipărit cu ocazia Centenarului Muzeal din Oradea, 1972.
- 34 Programul oficial al festivităților organizate cu ocazia Centenarului Muzeal din Oradea, 1972.
- 35 Planurile tematice și de măsuri ale expoziției comemorative „100 de ani de la înființarea muzeului din Oradea”, 1972.
- 36 Documentație istorică privind Centenarul activității muzeale orădene, realizat de Sever Dumitrașcu, 1972.

Cea de-a doua categorie face referire la pregătirea științifică din spatele organizării centenarului. O serie de documente interesante demonstrează clar metoda prin care personalul muzeal a încercat să prezinte, într-un mod profesionist, moștenirea culturală de un secol, reliefând diferite aspecte organizatorice. Două dintre ele, unul dactilografiat și altul manuscris, reprezintă primele încercări de redactare a volumului ce urma să fie tipărit de către instituție, cu toate lucrările și articolele științifice prezentate în secțiunile diverse ale conferinței susținute la palat: muzeologie, arheologie/istorie, etnografie, istoria artei și științe naturale³⁴. Comparând structura cu cea finală, se pot observa unele modificări la ordinea studiilor și titlurile aferente. Tot aici se mai regăsește o copie dactilografiată de 14 pagini a programului oficial al festivităților. Conține numeroase detalii, pornind de la lista și ordinea vorbitorilor de la deschidere, participanții din fiecare secțiune aranjați pe zile (cu numele, orașul de proveniență și titlul lucrării), până la excursiile din Oradea și Bihor, unde invitații au putut vedea diverse locații semnificative din punct de vedere istoric și cultural: cetatea de la Biharia, Muzeul de Arheologie din Săcueni, Otomani, Sălacea, Beiuș, Rieni-Pietroasa etc. Mai avem planul tematic al expoziției

³² MȚCO, *Colecția Istoricul Instituției*, nr. inv. 827/1-3.

³³ *Ibidem*, f. 37-40.

³⁴ *Ibidem*, f. 32-33.

comemorativă intitulată „100 de ani de la înființarea muzeului din Oradea”, un document dactilografiat ce conține structura, lista obiectelor utilizate și responsabilii pentru fiecare parte³⁵. Scopul principal a fost de a puncta evoluția instituțională pornind din 1872, punându-se accentul mai ales pe anii mai recenti și contribuția epocii comuniste. Ultimul act este, în esență, o scurtă cronologie de trei pagini a istoricului muzeului realizat de către directorul Sever Dumitrașcu³⁶. Informațiile au fost astfel dispuse încât să prezinte succint statistici cu privire la colecțiile aflate în patrimoniu, numărul de piese și fluctuațiile apărute de-a lungul timpului.

Fiind vorba aici mai mult de drafturi inițiale decât de documente oficiale, multe dintre ele conțin la sfârșit aprobarea forurilor superioare, precum directorul instituției sau alte organe de control (Comitetul de Cultură și Artă a Sfatului Popular al Regiunii Crișana). Împreună, sursele demonstrează faptul că întreaga manifestare a fost atent revizuită și orchestrată, nimic nefiind lăsat la întâmplare. De la discursuri, la expoziții, până la excursii și secțiuni științifice, toate au fost modelate și analizate pentru a fi cât mai bine pregătite pentru sfârșitul de săptămână de la începutul lunii noiembrie.

3. Corespondență

Nr. Titlu

- 4 Scrisoare din partea arheologului Liviu Mărghită către Muzeul Țării Crișurilor, 1972.
- 5 Scrisoare de mulțumire din partea lui Constantin Scorpan și A. Rădulescu de la Muzeul de arheologie Constanța către Muzeul Țării Crișurilor, 1972.
- 6 Invitație din partea directorului Sever Dumitrașcu cu ocazia organizării Centenarului Muzeului Țării Crișurilor, 1972.
- 7 Scrisoare din partea comitetului de organizare a Centenarului Muzeal din Oradea privind cerințele de participare a invitaților, 1972.
- 8 Scrisoare din partea domnului director Vasile Giurcă pentru potențiali invitați la sesiunile de comunicări științifice organizate cu prilejul Centenarului Muzeului Țării Crișurilor, 1972.
- 9 Felicitare din partea Institutului de Etnografie și Folclor, 1972.
- 10 Scrisoare din partea Muzeului Brukenthal din Sibiu, 1972.
- 11 Scrisoare din partea muzeografului Liviu Ștefănescu adresată directorului Muzeului Țării Crișurilor, 1972.
- 12 Scrisoare din partea colectivului de muzeografi din Satu Mare, 1972.
- 13 Scrisoare de mulțumire din partea domnului Constantin Popescu, adresată Muzeului Țării Crișurilor, 1972.
- 14 Scrisoare din partea lui Aurel Papadopol, director adjunct al Muzeului „Grigore Antipa” adresată lui Sever Dumitrașcu, 1972.
- 15 Scrisoare din partea domnului George Protopopescu, directorului adjunct al Muzeului de Istorie al Transilvaniei, adresată colectivului Muzeului Țării Crișurilor, 1972.
- 16 Scrisoare din partea a doi participanți din București la festivitățile Centenarului Muzeal, 1972.
- 17 Scrisoare din partea doamnei Viorica Pascu, director al Muzeului Etnografic al Transilvaniei, adresată colectivului muzeului orădean, 1972.
- 18 Scrisoare din partea domnului I. Coste, asistent în cadrul Institutului Agronomic din Timișoara, adresată colectivului Muzeului Țării Crișurilor, 1972.

³⁵ *Ibidem*, f. 35.

³⁶ *Ibidem*, f. 36.

- 19 Scrisoare din partea doamnei Marica Grigorescu adresată directorului Muzeului Țării Crișurilor, 1972.
- 20 Scrisoare din partea domnului Liviu Ștefănescu adresată directorului Muzeului Țării Crișurilor, 1972.
- 21 Telegramă din partea directorului Ștefan Ștefănescu de la Institutul de Istorie al Academiei Nicolae Iorga, adresată colectivului muzeului orădean, 1972.
- 22 Telegramă din partea doamnei Florica Postolache, director al Muzeului de Artă din Constanța, adresată colectivului muzeului orădean, 1972.
- 23 Telegramă din partea colectivului de muncă al Muzeului Odorheiu Secuiesc, 1972.
- 24 Telegramă din partea colectivului de la Muzeul Sighetu Marmăției, Maramureș, 1972.
- 25 Scrisoare din partea directorului muzeului din Sfântu Gheorghe, Székely Zoltán, 1972.
- 26 Telegramă din partea arheologilor Hortensia și Vlad Dumitrescu, către Muzeul Țării Crișurilor, 1972.
- 27 Scrisoare trimisă de către dr. Cornel Irimie, directorul Muzeului Brukenthal, adresată directorului Sever Dumitrașcu de la Oradea, 1972.
- 28 Telegramă trimisă de către dr. Cornel Irimie, directorul Muzeului Brukenthal către Muzeul Țării Crișurilor, 1972.
- 29 Telegramă trimisă de către Mihai Băcescu președinte ICOM și director al Muzeului Național de Istorie Naturală „Grigore Antipa”, lui Sever Dumitrașcu. 1972
- 30 Carte poștală trimisă de către Pionerii cadrelor didactice și părinții din Leamna de Sus, Dolj, directorului Sever Dumitrașcu, 1972.
- 31 Scrisoare din partea lui C. Lupescu, directorul Școlii Generale din satul Leamna de Sus, adresată lui Sever Dumitrașcu, 1972.

Cea mai consistentă și mai importantă categorie din acest dosar o reprezintă, fără îndoială, corespondența interinstituțională din acea perioadă. Au fost păstrate și depozitate în jur de 28 de invitații, telegrame și scrisori trimise de către diferiți istorici și cercetători către membrii colectivului muzeal. Împreună ilustrează impactul pe care l-a avut centenarul orădean în cercurile de specialitate, succesul campaniei de promovare și, nu în ultimul rând, creionează o imagine sintetică a rețelei culturale naționale ce activa la momentul respectiv. Au putut fi identificate 14 instituții culturale de mai multe tipuri, unele care au participat direct prin delegați, altele care au dorit măcar să-și exprime recunoștința față de invitația organizatorilor. Printre acestea pot fi menționate: Muzeul de Arheologie din Constanța, Institutul de Etnografie și Folclor din București, Muzeul Brukenthal din Sibiu, Muzeul de Istorie din Satu Mare, Muzeul Cetatea Făgăraș, Muzeul „Grigore Antipa” din București, Muzeul de Istorie a Transilvaniei din Cluj-Napoca, Muzeul Etnografic al Transilvaniei din Cluj-Napoca, Institutul Agronomic din Timișoara, Institutul de Istorie al Academiei Române din București, Muzeul de Artă din Constanța, Muzeul Odorheiu Secuiesc, Muzeul Maramureșului din Sighetu Marmăției și Muzeul Național Secuiesc din Sfântu Gheorghe.

Analizând conținutul, exemplarele prezente pot fi împărțite în mai multe subcategorii specifice. Trei dintre acestea au fost trimise de către comitetul de organizare orădean: este vorba de o invitație necompletată, alta realizată special de către fostul director al instituției, Vasile Giurcă, și ultima conținând date generale cu privire la regulile metodologice pentru realizarea articolelor ce urmau să fie publicate în volumul conferinței³⁷. Restul provin din surse externe

³⁷ *Ibidem*, f. 6-8.

reprezentând mulțumiri, felicitări sau clarificări administrative cu privire la conferință. Urările, în număr de șapte, au fost trimise fie din partea unui reprezentant al instituției emitente (director sau administrator), fie din partea colectivului în sine, fiecare exprimându-și admirația și respectul față de munca depusă³⁸. În același timp, un număr de nouă conducători de muzee³⁹ din toată țara au dorit să transmită un mesaj de susținere, descriind centenarul ca un moment cultural de înaltă valoare, mai ales că și noul sediu urma să fie deschis. Pot fi amintiți aici dr. Cornel Irimie din Sibiu, Viorica Pascu din Cluj-Napoca, Florica Postolache din Constanța sau Székely Zoltán din Sfântu Gheorghe. Majoritatea dintre aceștia nu au putut participa la festivități din motive obiective, exprimându-și regretul în acest sens. Regăsim și numele unor importanți cercetători precum cunoscutul oceanolog și zoolog Mihai Băcescu, președintele ICOM și director al Muzeului Național de Istorie Naturală din București, sau Ștefan Ștefănescu, directorul Institutului de Istorie al Academiei⁴⁰. Ambii au lipsit, spre exemplu Băcescu⁴¹ fiind invitat în aceeași perioadă să participe la Congresul Mediteranean organizat la Atena. Tot așa, arheologii Hortensia și Vlad Dumitrescu (amândoi foști studenți ai renumitului istoric Vasile Pârvan) au fost, la rândul lor, indisponibili, neputând participa la secțiunile științifice⁴².

Marea majoritate a scrisorilor sau telegramelor păstrate au provenit de la cercetătorii invitați să contribuie la discuțiile de specialitate⁴³. Reacția generală față de organizare a fost una cât se poate de pozitivă, exprimându-și rând pe rând satisfacția față de colegii orădeni care se pare că au depus un efort admirabil, atât în coordonarea atelierelor, cât și în activitățile de relaxare, precum numeroasele excursii ghidate prin Bihor. Toate acestea demonstrează faptul că centenarul nu a avut doar o relevanță și însemnătate locală, reverberațiile sale depășind cu mult granițele județului, închegând practic o comunitate întreagă de istorici, etnografi și arheologi din toată România.

4. Articole de presă

Nr. Titlu

- 41 Numărul 10 (67) din anul VI a publicației „Magazinul istoric” conține, între paginile 82-83, un articol de promovare a festivităților organizate de Muzeul Țării Crișurilor cu ocazia sărbătoririi centenarului, scris de către muzeograful Viorel Faur, intitulat: „Muzeul Țării Crișurilor la un veac de la înființare”.
- 42 Extrasul din ziarul Crișana nr. 258, din ziua de miercuri 1 noiembrie 1972, la pagina 2 cuprinde articolul publicat de către muzeograful Doina Ignat, intitulat: „Relația muzeu-public”.
- 43 Extrasul din ziarul Crișana nr. 259, din ziua de sâmbătă 21 octombrie 1972, la pagina 2 cuprinde articolul publicat de către muzeograful Ioan Godea, intitulat: „Vă prezentăm Muzeul Țării Crișurilor”.
- 44 Extrasul din revista de cultură „Familia” nr. 10 din octombrie 1972 cuprinde articolul publicat de către arheologul și muzeograful Nicolae Chidioșan, intitulat „Centenar – Muzeul din Oradea” împreună cu câteva poze cu piese din colecțiile aflate în patrimoniu.

³⁸ *Ibidem*, f. 9, 15, 17, 21, 23, 24, 28.

³⁹ *Ibidem*, f. 14, 15, 17, 21, 22, 25, 27, 28, 29.

⁴⁰ *Ibidem*, f. 21, 29.

⁴¹ <https://antipa.ro/personalitati/acad-dr-doc-mihai-bacescu/>, a condus muzeul Antipa timp de 25 de ani între 1964-1989.

⁴² Muzeul Țării Crișurilor, Secția de Istorie, *Colecția Istoricul Instituției*, nr. inv. 827/26.

⁴³ *Ibidem*, f. 4, 5, 10-13, 16, 18-20.

- 45 Extrasul din ziarul Crișana nr. 256, din ziua de duminică 29 octombrie 1972, cuprinde pagina numărul 2 dedicată în întregime promovării Muzeului Țării Crișurilor. În total cuprinde patru articole: „Tinerețea senectuții”, de Sever Dumitrașcu, „Vechi manifestări cu caracter muzeistic ale bihorenilor”, de Viorel Faur, „Deschiderea expoziției de Științe Naturale”, de E. Kovats, și „Dialog cu pictorul Coriolan Hora, șeful secției de artă”, de Teodor Crișan. Pagina prezintă unele rupturi pe margini.
- 46 Extrasul din revista de cultură „Familia” nr. 8 din august 1972 cuprinde articolul publicat de către profesorul și directorul Virgil Giurcă, intitulat „Centenarul muzeului din Oradea”.
- 47 Extrasul din ziarul maghiar Fáklya nr. 251 din ziua de marți 24 octombrie 1972 cuprinde la pagina 2 articolul de promovare a muzeului scris de către Nagy Béla, intitulat „Bemutatjuk a Körös-Vidéki Múzeum Történelmi Osztályát”.
- 48 Extrasul din ziarul maghiar Fáklya nr. 252 din ziua de miercuri, 25 octombrie 1972, cuprinde la pagina 2 articolul de promovare a muzeului scris de către Nagy Béla, intitulat „Bemutatjuk a Körös-Vidéki Múzeum Történelmi Osztályát”.
- 49 Extrasul din ziarul maghiar Fáklya nr. 253, din ziua de joi 26 octombrie 1972, cuprinde la pagina 2 articolul de promovare a muzeului scris de către Nagy Béla, intitulat „Bemutatjuk a Körös-Vidéki Múzeum Történelmi Osztályát”.
- 50 Extrasul din ziarul maghiar Fáklya nr. 254 din ziua de vineri, 27 octombrie 1972, cuprinde la pagina 2 articolul de promovare a muzeului scris de către Nagy Béla, intitulat „Bemutatjuk a Körös-Vidéki Múzeum Történelmi Osztályát”.
- 51 Extrasul conține articolul domnului Fábián Imre, intitulat „A múzeumi centenárium küszöbén”.
- 52 Extrasul din ziarul maghiar Fáklya nr. 257 din ziua de marți 31 octombrie 1972 cuprinde la pagina 2 articolul de promovare a muzeului scris de către Jurcsák Tibor, intitulat „Bemutatjuk a Körös-Vidéki Múzeum Termézetrajzi Osztályát”.
- 53 Extrasul din ziarul maghiar Fáklya nr. 258 din ziua de miercuri 1 noiembrie 1972 cuprinde la pagina 2 articolul de promovare a muzeului scris de către Jurcsák Tibor, intitulat „Bemutatjuk a Körös-Vidéki Múzeum Termézetrajzi Osztályát”.
- 54 Extrasul din ziarul Crișana nr. 259 din anul XXVII din ziua de joi, 2 noiembrie 1972, conține la pagina doi un articol de promovare a activității Muzeului Țării Crișurilor, scris de muzeograful Ioan Godea, intitulat „Cercetări științifice la Muzeul Țării Crișurilor”.
- 55 Extrasul din ziarul Crișana nr. 260 din anul XXVII din ziua de vineri, 3 noiembrie 1972, conține pe prima pagină un articol de promovare a festivităților, intitulat „Festivitatea sărbătoririi centenarului activității muzeale la Oradea”.
- 56 Extrasul din ziarul Scînteia din ziua de vineri, 3 noiembrie 1972, conține la pagina 5 un mic articol ce pomenește festivitățile organizate la Oradea, intitulat „Centenarul activității muzeale orădene”. Hârtia este puternic deteriorată, având numeroase rupturi pe margini și pe mijloc.
- 57 Extrasul din ziarul maghiar Fáklya nr. 259 din ziua de joi, 2 noiembrie 1972, cuprinde un articol de promovare a muzeului scris de către Vilidár István, intitulat „Száz év távlatából a Körös-vidéki Múzeum megalakulásáról”.
- 58 Extrasul din ziarul Crișana nr. 261 din anul XXVII din ziua de sâmbătă, 4 noiembrie 1972, conține pe pagina 2 un articol de promovare a activității Muzeului Țării Crișurilor, intitulat „Fișă de istorie a activității muzeale orădene”, semnat de Teodor Crișan.

- 59 Extrasul din ziarul maghiar *Fáklya* nr. 260 din ziua de vineri, 3 noiembrie 1972, cuprinde un articolul de promovare a muzeului scris de către Nicolae Chidioșan și Viorel Faur, intitulat „Kiállítás a Barokkúpalota disztermében”. Hârtia prezintă unele rupturi semnificative pe margine.
- 60 Extrasul din ziarul *Crișana* nr. 262 din anul XXVII din ziua de duminică, 5 noiembrie 1972, conține pe pe pagina 2 o serie de articole de promovare a activității Muzeului Țării Crișurilor din timpul festivităților, purtând numele general de „Centenarul muzeal orădean – o filă din cartea spirituală a neamului”.
- 61 Numărul 41 (1352) din ziarul săptămânal *Contemporanul* din data de vineri, 6 octombrie 1972. La pagina nr. 8 secția de știință există un articol de promovare a Muzeului Țării Crișurilor scris de Virgil Giurcă și Viorel Faur, intitulat „Muzeul Țării Crișurilor”.
- 62 Fragment din săptămânalul de cultură *Tribuna* tipărit la Sibiu, anul XVI 46 (830), din data de 16 noiembrie 1972.
- 63 Articol de promovare a muzeului orădean scris de către Viorel Faur și Virgil Giurcă, intitulat „Muzeul Țării Crișurilor”, dintr-un ziar sau revistă necunoscută, posibil *Crișana* sau *Familia*.

Ultima categorie de documente este formată dintr-un număr de aproximativ 23 de extrase de ziare, ce au avut rolul principal de a promova activitatea muzeului și a centenarului. Neavând pentru marea majoritate numerele întregi, unele nu au putut fi identificate complet, detalii precum numele publicației sau data exactă rămânând în continuare un mister. Doar două excepții, care au rămas intacte, pot fi menționate aici: numărul 10 (67) din anul șase al *Magazinului istoric* și numărul 41 (1352) din ziarul săptămânal *Contemporanul*, din data de 6 octombrie 1972⁴⁴. Cu toate acestea, analizând în profunzime conținutul și diversitatea lor, se poate creiona o mică imagine destul de interesantă cu privire la modul în care evenimentul în sine a fost văzut în presă și de către diferiți observatori din toată țara. În total au putut fi localizate cinci ziare diferite: *Crișana*, *Familia*, *Scînteia*, *Fáklya* și *Contemporanul*. După cum se poate vedea au fost păstrate atât exemple locale, cât și din alte părți. Un procent destul de ridicat al articolelor prezente în paginile jurnalelor a fost realizat chiar de către membrii colectivului muzeal, regăsindu-se nume cunoscute precum Viorel Faur, Doina Ignat, Ioan Godea, Nicolae Chidioșan, Sever Dumitrașcu, Virgil Giurcă sau Tiberiu Jurcsák. Dintre aceștia, aportul cel mai ridicat i-a revenit lui V. Faur, numele lui apărând în aproximativ cinci instanțe, pe când ceilalți au contribuit în medie cu doar două-trei. Cele tipărite în revista maghiară i-au aparținut jurnalistului orădean Nagy Béla. Intervalul cronologic indică, în același timp, faptul că s-a constituit o veritabilă campanie de susținere a activității muzeale cu luni de zile înainte de demararea acțiunilor. 14 articole au fost publicate înainte de conferință (august-octombrie), șapte în timpul centenarului, organizat între 2-5 noiembrie, și unul după. Se poate vedea clar cum accentul s-a pus în special pe perioada de dinainte, articolele de mici dimensiuni având rolul de a prezenta noul muzeu cu secțiile aferente.

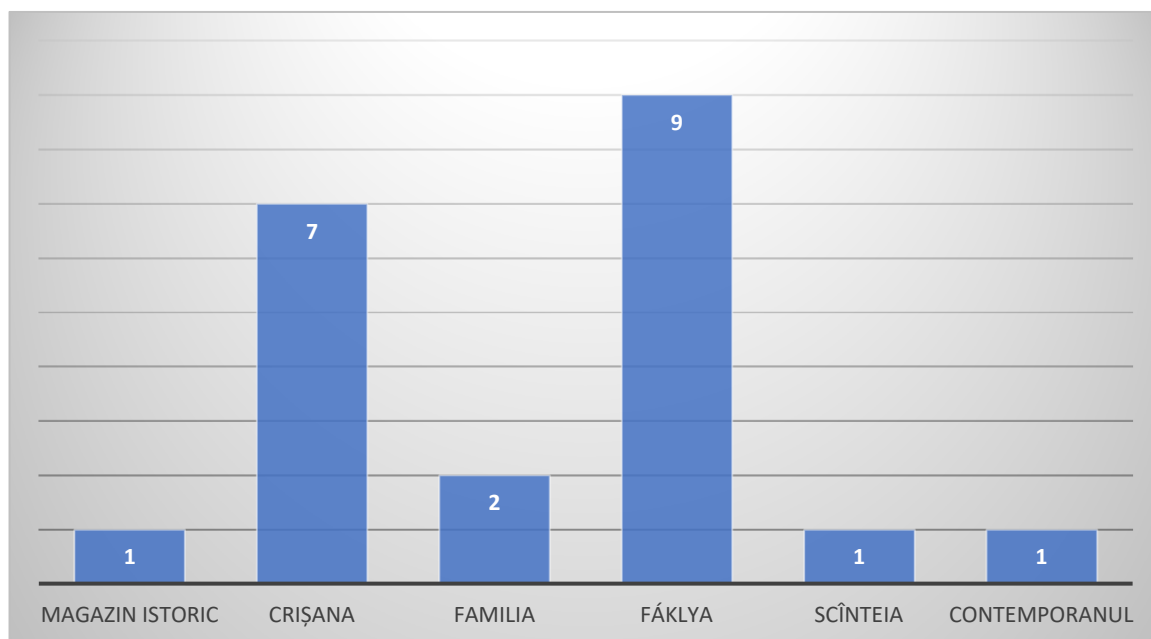

Fig. 2. Statistica extraselor de presă regăsite în cadrul dosarului 827

Concluzii

Festivitățile organizate la sărbătorirea a o sută de ani de activitate muzeală au avut un impact considerabil asupra destinului instituției orădene, iar reverberațiile sale s-au resimțit în rândul specialiștilor din toată țara. Precum a afirmat directorul Muzeului Etnografic al Moldovei, Gheorghe Bodor, semnificația centenarului a depășit cu mult cadrul strict muzeografic și s-a înscris în sfera evenimentelor de importanță națională⁴⁵.

Analizând rând pe rând fiecare act păstrat s-a putut observa faptul că importanța muzeului înființat de către Societatea de Arheologie în anul 1872 n-a beneficiat doar de o valoare culturală locală, ci și de un respect vizibil în cercurile externe. Invitații veniți din toate părțile au dat dovadă de o apreciere și o disponibilitate palpabilă, susținând fiecare în felul său activitățile științifice. Dosarul cu numărul 827 nu poate fi clasat drept unul valoros din punct de vedere monetar sau patrimonial, fiind compus în mare parte din documente mai mult sau mai puțin mondene. Cu toate acestea, împreună reușesc să ofere o imagine clară a unui moment esențial și denotă profesionalismul generațiilor trecute de muzeografi, care au sprijinit prin munca proprie activitățile expoziționale din a doua jumătate a secolului XX. De la acte administrative, extrase de presă și corespondență sau chiar simple afișe de promovare, aceste veritabile surse primare oferă diferite unghiuri de a analiza centenarul. Evenimentul a coincis și cu mutarea sediului, fapt ce a amplificat importanța sa, constituindu-se astfel o trecere dintr-un capitol într-altul, veacul petrecut în slujba cetățenilor culminând cu o îmbogățire considerabilă atât a colecțiilor, cât și a spațiului. Fără îndoială că deschiderea noilor secții din palatul baroc a avut un rol benefic, iar noua metodologie a influențat organizarea lor. Privind din această perspectivă, actele regăsite aici dobândesc o calitate aparte, ce le face demne de a fi păstrate în registrele de inventar, deoarece reprezintă o parte din istoria „intimă” a muzeului. Combinate cu celelalte exemplare din alte colecții, ele pot fi utilizate concret în diferite proiecte de la monografii, cataloage fotografice sau chiar expoziții temporare. Potențialul lor cultural este așadar unul sesizabil, atâta timp cât ele vor fi integrate în demersuri interdisciplinare și multilaterale.

⁴⁵ Gheorghe Bodor, *Cuvînt de salut*, în *Centenar muzeal orădean*, Oradea, 1972, p. 25.

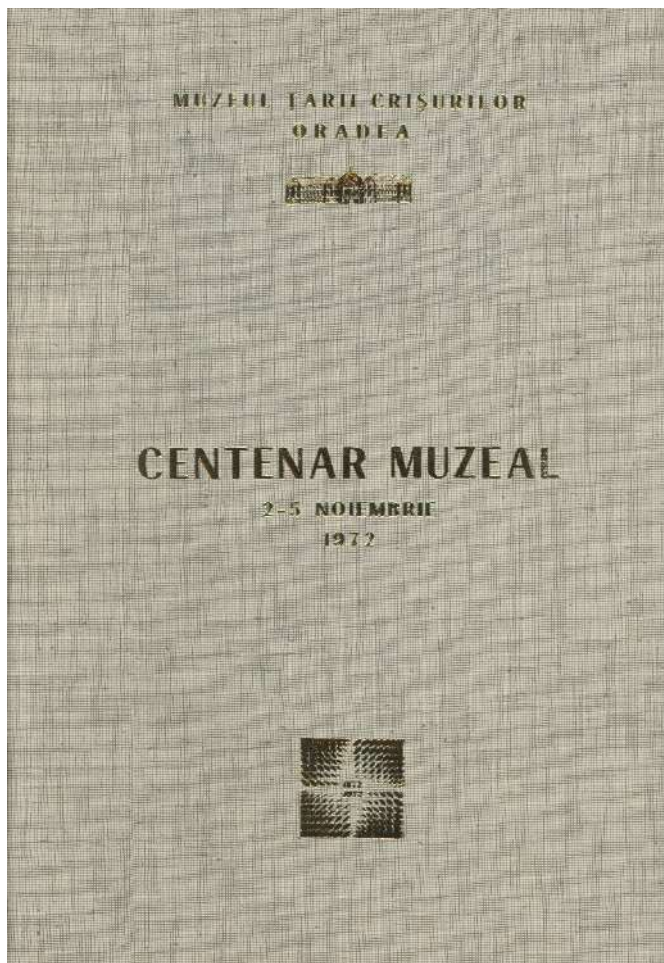
Anexa 1

Invitație oficială realizată cu ocazia centenarului muzeal, 1972.

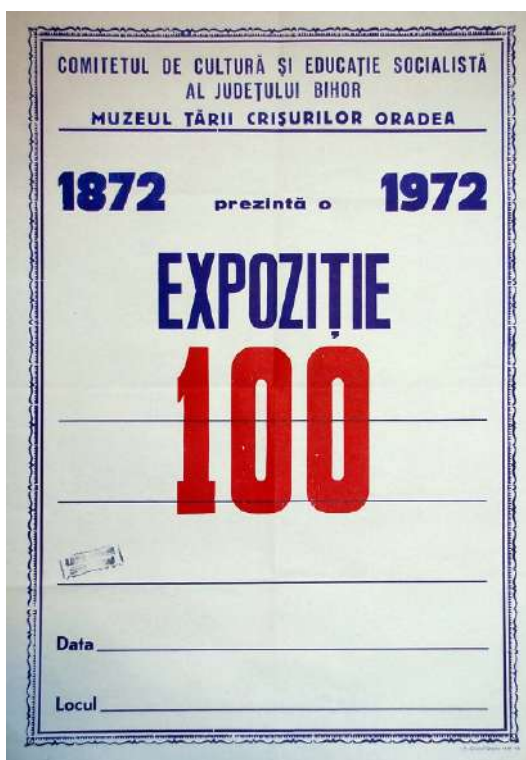
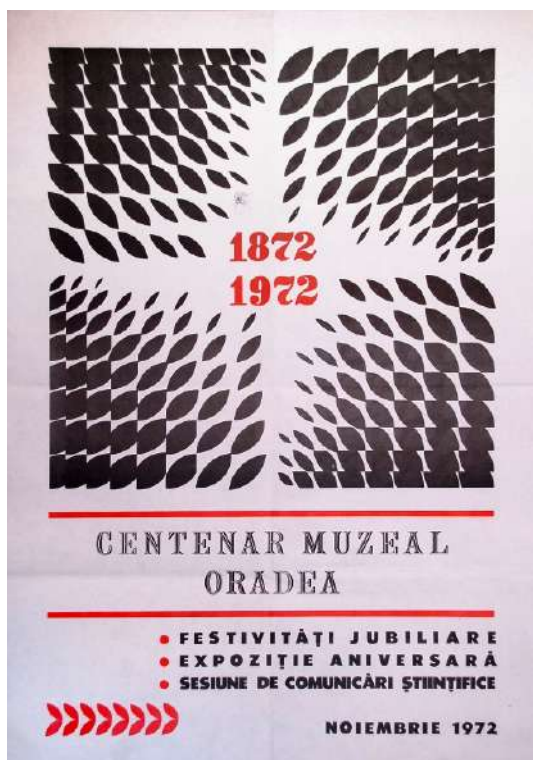
Anexa 2

Pliant conținând programul oficial al centenarului (stânga), caiet standard tipărit cu ocazia conferințelor acordat invitaților (dreapta).

Anexa 3

Afișe de promovare a festivităților organizate între 2-5 noiembrie, 1972.

Anexa 4

Telegramă din partea președintelui ICOM, Mihai Băcescu, către directorul muzeului orădean, 1972.

Primitor, **DOV DUMITRASCU MUZEUL TZARII CRISURILOR STADIONULUI 2 ORADEA** Nr. **107**

LOC 78 DIN BUCURESTI 67 NR 3 57 1 1330 = 1

= CU MULTA PARERE DE RAU VA ANUNTZ CA NU VOI PUTEA ASISTA LA DEOSEBITUL EVENIMENT PE CARE IL SARBATORITZI DEOARECE LA 3 NOIEMBRIE TREBUIE SA FIU LA ATENA LA CONGRESUL MEDITERANEI UREZ MUZEULUI TZARII CRISURILOR UN NOU SECOL DE BUNA DESVOLTARE SI RODNICA ACTIVITATE = MIHAI BACESCU PRESEDINTELE ICOM ROMANESC +

COL 2 3 H 1633 +

I. P. Tiparul — c. 2548/1971 M.P.T. 3-01; 1/12 A1

Anexa 5

Telegramă din partea arheologilor Hortensia și Vladimir Dumitrescu, 1972.

TELEGRAMĂ

Primitor, **MUZEUL TZARII CRISURILOR STR STADIONULUI 3 ORADEA** Nr. **20**

LOC 5 DIN BUCURESTI 63 NR 2.22 1 0800 + ora m.

MULTZUMIM PENTRU INVITATZII REGRETAM CA NU PUTEM VENI URARI DE SUCCES + HORTENSIA SI VLADIMIR DUMITRESCU

+ COL 3 + H 0959 +

I. P. Tiparul — Cd. 4395/1971 P.T.R. 3-01; 1/12 A1

Anexa 6

Discursuri rostite de către oficialități la deschiderea festivă organizată în sala Teatrului de Stat, 2 noiembrie 1972.

CRISIA

Anexa 7

Imagini din timpul concertului susținut de către trupa Filarmonicii de Stat, în registrul inferior se află solistul Ion Voicu.

LV • 2025

CRISIA

Anexa 8

Festivități culturale organizate la Muzeul Țării Crișurilor, 3-5 noiembrie 1972.

LV • 2025

CRISIA

Anexa 9

Imagini din timpul sesiunilor științifice organizate la muzeu, 4 noiembrie 1972.

CRISIA

